

Posudek konzultanta
na rigorózní práci Mgr. Jany Bláhové
Poškozený v trestním řízení

I. Významným subjektem trestního řízení a významnou stranou trestního řízení je poškozený. Součástí trestního řízení je také rozhodování o náhradě škody – adhezní řízení. Novelty trestního řádu od roku 1989 postupně rozšiřovaly, zesilovaly a prohlubovaly spíše procesní práva obviněného, ale buď vůbec, anebo jen ve velmi malé míře rozšiřovaly procesní práva poškozeného. Tento postup nebyl správný, protože poškozený je osobou, která je trestným činem nejvíce dotčena. Ochrana osoby poškozené trestným činem a široká možnost poškozeného uplatnit v trestním řízení nárok na náhradu škody – to jsou atributy moderního trestního procesu.

V posledních letech se ku prospěchu věci prosazuje legislativní tendence posilující postavení poškozeného v trestním řízení. Tím se také rozšiřuje možnost rozhodnout o nároku na náhradu škody v adhezním řízení.

Předložená rigorózní práce je tedy svým tématem věnována aktuální otázce legislativy i aplikační praxe. Nelze než souhlasit s tvrzením rigorozantky (str. 113), že současný stav, kdy trestní zákonodárství i aplikační praxe zdůrazňují převážně procesní záruky obviněného a méně přihlíží k potřebám a zájmům poškozeného, vyžaduje změnu tak, aby bylo dosaženo rovnovážného systému trestního procesu, v němž budou stejně chráněny zájmy všech procesních stran. Autorka však správně uvádí, že zákonodárce při novelizacích trestního řádu musí přihlížet k tomu, aby přehnaná snaha o rozšíření procesních práv poškozeného nevedla ke zpomalení trestního řízení a jeho nadměrné formalizaci, což by konec konců nepřispělo ani zájmům poškozeného (str. 114).

Za cíl své rigorózní práce si autorka vytyčila rozbor platné právní úpravy postavení poškozeného a zhodnocení účinnosti té části trestního řádu, která upravuje rozhodování o náhradě škody (str.7 dole). Podle mého názoru rigorozantka vytčený cíl splnila a rigorózní práci zpracovala na velmi pěkné odborné i literární úrovni.

Rigorózní práce se skládá z úvodu, ve kterém autorka vysvětluje cíl své práce a obecně charakterizuje aktuálnost tématu, sedmi kapitol podrobněji strukturovaných a závěru, ve kterém uvádí veškeré náměty ke zdokonalení platné právní úpravy.

Obsahem první kapitoly je historický vývoj postavení poškozeného na území České republiky. Druhá kapitola je věnována pojmu poškozeného v platné právní úpravě (pojem poškozeného, pojem oběti trestné činnosti, právní subjektivita poškozeného, právní nástupnictví). Ve třetí kapitole rigorozantka rozebírá procesní práva poškozeného. Na tuto kapitolu navazuje pojednání o procesních právech poškozeného v řízení ve věcech mladistvých. Obsah následující kapitoly je vymezen již svým názvem („Adhezní řízení“). V závěrečné části své práce se autorka věnovala postavení poškozeného v tzv. odklonech od trestního řízení (podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, trestní příkaz a rozhodování o náhradě škody). Poslední kapitola obsahuje shrnutí poznatků, ke kterým dospěla, a především formulace některých návrhů de lege ferenda.

Osnova práce je logická, jednotlivé kapitoly na sebe vhodně navazují.

Autorka vypracovala práci na podkladě dostatečného počtu odborných literárních pramenů (v seznamu použité literatury uvádí 39 pramenů), s kterými kreativně pracovala.

Vhodně a v dostatečné míře použila ustálenou judikaturu.

Rigorózní práci zhodnocuje několik stran příloh obsahujících vzor tiskopisu o poučení poškozeného a dále několik konkrétních soudních rozhodnutí s výrokem o náhradě škody. Tyto přílohy vhodně zvyšují autenticitu předložené rigorózní práce.

II. Podstatou rigorózní práce jsou partie pojednávající o procesních právech poškozeného ve vztahu k rozhodování o náhradě škody a kapitoly rozebírající náležitosti uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení. Její rozbor je dostatečně podrobný, kultivovaný a bez věcných chyb a nedostatků.

Autorka se nevyhýbá ani nedostatkům platné právní úpravy způsobeným hektickým proudem neutuchajících novelizací trestního řádu. Projevuje se to například v omezených možnostech poškozeného uplatnit náhradu škody v případě podmíněného odložení podání návrhu na potrestání (str. 101 a 102).

V závěru své práce autorka sumarizuje postavení poškozeného a rozhodnutí o náhradě škody v českém trestním řízení. Připomíná nedostatky platné právní úpravy rozhodování o náhradě škody, ke kterým náleží zejména okolnost, že poškozený nemá právo napadnout odvoláním jiný výrok, než výrok o náhradě škody a skutečnost, že poškozený není oprávněn podat odpor proti trestnímu příkazu.

V rámci námětů de lege ferenda dále navrhuje povinné zastoupení poškozeného advokátem, zrušení příbuzenského poměru jako podmínky uplatnění souhlasu poškozeného

s trestním stíháním (§ 163 tr. řádu), možnost poškozeného účastnit se vyšetřovacích úkonů v trestním řízení včetně možnosti klást vyslychaným osobám otázky. Aktuálně také připomíná podle předloženého věcného záměru rekodifikace trestního řádu tendence možných změn v postavení poškozeného a uplatnění procesních práv po plánované rekodifikaci trestního práva procesního.

III. Závěrem shrnuji: Rigorózní práce Mgr. Jany Bláhové je plně způsobilá k ústní obhajobě. Kandidátka vytvořila odborný text na dané téma, prokázala hlubší teoretické znalosti a také bezpečnou orientaci v praktických otázkách.

Při ústní obhajobě doporučuji vedle podnětů obsažených v hodnocení věnovat pozornost otázce: Souhlas poškozeného s trestním stíháním – bilance platné právní úpravy a možnosti legislativních změn.

V Praze 20. prosince 2008

Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.,
konzultant